

North Sea Trail - international vandrerute

Nordsøstien er en del af North Sea Trail og NAVE Nortrail-projektet, hvor målet er at etablere vandreruter på gamle historiske spor rundt om hele Nordsøen. 26 regioner fra Danmark, Norge, Sverige, Tyskland, Holland, England og Skotland medvirker i projektet, hvor redningsveje,

kirkestier, kongeveje, drivveje og sejlruter er kædet sammen med natur- og kulturhistoriske seværdigheder.

North Sea Trail er mere end en vandrerute. Man kan lade sig inspirere til at lave egne ture ved hjælp af hjemmesiden www.northseatrail.org. Her kan man også finde beskrivelser af myter og historier eller den kultur, vi har til fælles omkring Nordsøen.

Vandrere, turister og lokale får nu mulighed for at opleve de unikke kystlandskaber, og hvordan livet har formet sig rundt om Nordsøen.

North Sea Trail har en samlet længde på 5.000 km og er overalt skiltet med et svunget "N" med form som en bølge. Stien følger fortrinsvis eksisterende mark- og skovveje, stier og biveje i det åbne land. Nogle steder er der trampestier, der følger terrænet, skel eller læhegn. Der føjes hele tiden nye strækninger til, og mere detaljeret information om de enkelte dele af ruten kan findes på www.northseatrail.org

I Danmark er vandreruten på ca. 1.500 km. Fra Tyskland gennem Sønderjylland og Vestjylland følger den de gamle drivveje. Ved Agger og frem til Skagen går den langs Vestkysten, derefter ned langs Kattegats "milde kyst" og ud på Djursland. Herfra er der færgeforbindelse til Sjællands Odde, hvor ruten fortsætter gennem det vestlige og sydlige Sjælland til Møn. I det nordlige Jylland er der udgivet folderer for de enkelte delstrækninger af Nordsøstien. Denne folder er en del af den samlede serie og dækker strækningen fra Ålbæk til Sæby, som er 48 km lang.

Samarbejde og finansiering

I Vendsyssel, Himmerland og Thy er det amterne, de lokale statsskovdistrikter og Midt-Nord Turisme, som har stået for etableringen af Nordsøstien i et tæt samarbejde med kommunerne, museerne, de lokale arkiver og de organisationer, der repræsenterer landbrug, natur, friluftsliv, turisme samt ikke mindst de lokale lodsejere. Projektet er delvist finansieret af EU gennem Interreg-IIIB programmet for Nordsøen, der har som mål at fremme en bæredygtig udvikling og forvaltning af miljø, naturressourcer og kulturarv.

www.northseatrail.org

Niels Bohrs Vej 30 - 9220 Aalborg Øst - Tlf. 9635 1000 - www.nja.dk

 Nordsøstien
North Sea Trail

Strækningen
Ålbæk - Sæby

Vandring i kystens kulturhistorie

The North Sea Trail/NAVE Nortrail project is partly funded by EU through the Interreg IIIB North Sea Programme

Landskabet

I baglandet mellem Ålbæk og Strandby ligger store mose- og hedestrækninger, der er dannet efterhånden, som havet efter istiden har trukket sig tilbage foran den gamle kystskrænt, der går fra Frederikshavn til Hirtshals. Sandfygningen har forårsaget tilblivelsen af klitterne. De såkaldte rimmer (langsgående volde) i nord-sydgående retning er resultat af den fremherskende vestenvind. I læ af rimmerne er moserne, de såkaldte dopper, dannet som resultat af de dårlige afløbsforhold.

Rimme-doppelandskab ved Råbjerg Mose

Rimme- og doppelandskabet har, siden Skagens Odde begyndte at dukke op af havet efter sidste istid, ligget som et stort uigennemtrængeligt område med egekrat, høje klitter, moser og heder. Områdets bønder måtte drive et alsidigt landbrug for overhovedet at kunne eksistere på de magre jorder. Der blev vittigt talt om, at man høstede med barberblade, og at spurven måtte på knæ for at nippe af aksene.

Gårdene var placeret i kanten af det dyrkningsbare område, som kaldes indmarken. Den oprindelige dyrkningsform afspejler sig i matrikuleringen, hvor det ses,

at gårdene ligger på lange matrikler, der går fra stranden til heden og mosen i baglandet. Stranden udnyttedes til fiskeri med landdragningsvod eller fra småbåde. Der var heller ikke langt til østersbankerne, der strakte sig nord for Hirsholmene og langt op i Ålbækbugten.

Opindeligt blev overdrevsområderne inde i land afgræsset af får, heste og kvæg. Flere kilder taler om opdræt af krigsheste i området i 12-1300 årene. En anden udnyttelse var tørvegravning, og hedebønderne omkring udflytterbyen Jerup sendte tørv til opvarmning og madlavning over Fladstrand (Frederikshavn) til København.

Tørvegravning på gammel-dags maner

I begyndelsen af 1900-tallet udløstes ønsket om mere dyrkningsejnet jord, og bønderne forsøgte at inddrage rimme- og doppelandskabet. Det var et kæmpe arbejde, der kun kunne udføres med simple arbejdsredskaber, som hakke, skovl, spade og trillebør. Først skulle der graves kanaler, så man kunne afvande moseområderne, før man overhovedet kunne begynde på opdyrkingen. Det var et langt sejt træk, hvor mosen skulle undergraves. Det vil sige, at man blandede mosejorden fra dopperne med sandjorden fra rimmerne. På denne måde opnåede man at lave agerjord, samtidig med at området blev jævnet. Rent praktisk foregik det ved at fjerne mosejorden i 3-4 meters dybde, hvorefter sandet fra rimmerne fyldtes i hullerne. Herefter blev mosejorden fordelt på området. Til sidst mergledes området og fik påkørt kunstgødning.

Efter århundredeskiftet begyndte Hedeselskabet at arbejde med planer for en udnyttelse af landskabet i stor stil. I 1937 blev et 3.000 tønder land stort område købt af Jysk Landvinding A/S med tilbagekøbspligt for bønderne. Desuden skulle der indrettes statshusmandsbrug på nogle af de nykultiverede områder.

Strandby

Strandby nævnes første gang i 1466 og har altid fungeret som fiskerleje. Før havnens anlæggelse blev der fisket med små joller fra kysten. Fiskeriet udgik fra kåse, som er en primitiv form for havnemole, der stammer tilbage fra middelalderen.

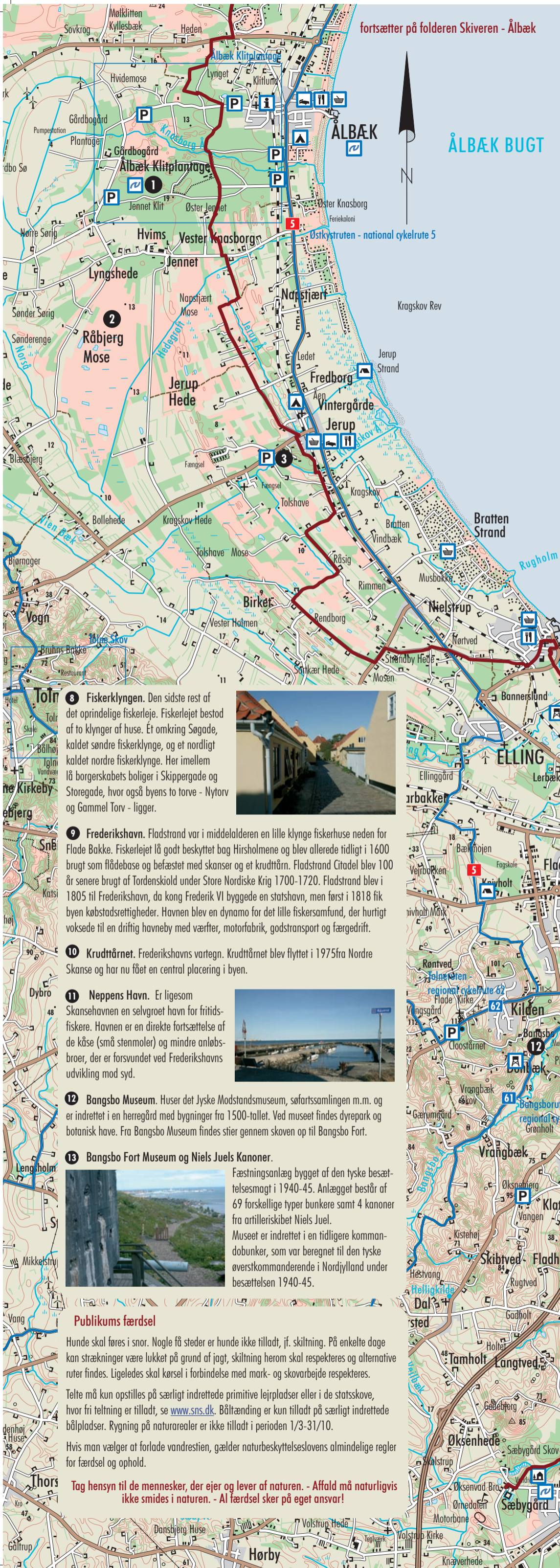

Den første private bådehavn blev anlagt i 1893-96, og siden er havnen blevet udvidet flere gange. Havnen er i dag en af de travleste fiskerihavne på Jyllands østkyst.

Syd for Strandby er den gamle naturhavn omkring udmundingen af Elling Å. Her er der fundet et middelalderskib, som kan ses på Bangsbomuseet. Med naturhavnens tilsanding og landhævningen i Vendsyssel skabtes et område, der var perfekt til kreaturgræsning, som den bagvedliggende herregård Lerbæk specialiserede sig i. Området er i dag internationalt fuglebeskyttelsesområde.

Ellingåskibet, der kan ses på Bangsbomuseet

ÅLBÆK BUGT

- 1 Ålbæk Klitplantage.** Plantagen er omkring 100 år gammel. Her vokser især forskellige slags fyrretræer, og der findes egekrat, som stammer fra den oprindelige egeskov. I skoven findes områder med stensletter - et landskab, som er helt specielt for landsdelen.
- 2 Råbjerg Mose.** I Råbjerg Mose ses et af verdens flotteste eksempler på oddedannelse med gamle strandvolde side om side som årringe i træ.
- 3 Kalmer Rimmer.** Lille fredet område, hvor et særpræget landskab født af havet, endnu er bevaret. Her ses et mønster af langstrakte, smalle rygge bevokset med egekrat og lavninger bevokset med lyng. Det er et såkaldt rimmedoppe landskab, som kun findes på Kattegatsiden af Vendsyssel.
- 4 Strandby.** Havnen blev indviet i 1896. Byen og fiskeriet voksede side om side. Midt i 1980'erne var ca. 90 kuttere hjemmehørende i Strandby; men med krisetider og restriktioner på fiskeriet gennem en årrække er antallet af kuttere i dag mere end halveret. Strandby Kirke er opført 1965-66 og tegnet af arkitekt J. Blegvad. Kirken er meget utraditionel, oval i form med taget formet som en sadel. Kirkerummet er enkelt med inventar i lyst egetræ, alter af hvidmalede mursten og træors i bejdsset eg.
- 5 Hirsholmene.** Beliggende i Kattegat omkring 7 kilometer nordøst for Frederikshavn. Øgruppen omfatter foruden den beboede ø Hirsholm følgende øer: Græsholm, Tyvholm, Kølpen og Deget samt et antal mindre holme, i alt ca. 45 ha. Holmene, der i 1938 blev fredet som naturvidenskabeligt reservat, er især kendt for deres rige fugleliv. I 1981 blev fredningen udvidet til også at omfatte det omkringliggende havområde på ca. 2.400 ha.
- 6 Palmestranden.** Fra juni til september er der på Frederikshavn Nordstrand 60 palmer. Ud over palmerne byder stranden på grill, beachvolley, ishush og jollehavn. Badestranden har Blåt Flag, som viser, at vandkvaliteten er i top.
- 7 Nordre Skanse.** Ved Frydenstrandspytten ligger den fredede Nordre Skanse opført under Kejserkrigen 1627-29. Herefter blev den overtaget af det Danske Landeværn og istandsat og ombygget som Moltkes Skanse op til Englandskrigen 1801-1814.

HIRSHOLMENE

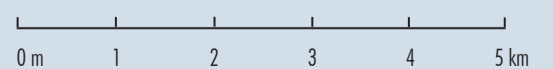
FREDERIKSHAVN

Signaturforklaring:

- Område med særskilt vandretursfolder
- Nordsæstien
- National eller regional cykelroute
- Turistinformation
- Vandrerhjem
- Campingplads
- Primitiv lejrlplads
- Kro/hotel med overnatning
- Spisested
- Parkerings-/rasteplads
- Fugle-/udsigtstårn
- Dagligvarebutik
- Kiosk
- Få mere at vide om denne lokalitet på www.northseatrail.org
- Kirke

Målestok: 1: ca. 75.000

© Kort- og Matrikelstyrelsen 1992/KD.86.1029

8 Fiskerklyngen. Den sidste rest af det oprindelige fiskerleje. Fiskerlejet bestod af to klynger af huse. Et omkring Søgade, kaldet søndre fiskerklynge, og et nordligt kaldet nordre fiskerklynge. Her imellem lå borgerskabets boliger i Skippergade og Storegade, hvor også byens to torve - Nytorv og Gammel Torv - ligger.

9 Frederikshavn. Fladstrand var i middelalderen en lille klynge fiskerhuse neden for Flade Bakke. Fiskerlejet lå godt beskyttet bag Hirsholmene og blev allerede tidligt i 1600 brugt som flådebase og befæstet med skanser og et krudttårn. Fladstrand Citadel blev 100 år senere brugt af Tordenskiold under Store Nordiske Krig 1700-1720. Fladstrand blev i 1805 til Frederikshavn, da kong Frederik VI byggede en statshavn, men først i 1818 fik byen købstadsrettigheder. Havnen blev en dynamo for det lille fiskersamfund, der hurtigt voksede til en driftig havneby med værfter, motorfabrik, godstransport og færgedrift.

10 Krudttårnet. Frederikshavns vartegn. Krudttårnet blev flyttet i 1975 fra Nordre Skanse og har nu fået en central placering i byen.

11 Neppens Havn. Er ligesom Skansehavnen en selvgrøet havn for fritidsfiskere. Havnen er en direkte fortsættelse af de køse (små stenmøler) og mindre anløbsbroer, der er forsvundet ved Frederikshavns udvikling mod syd.

12 Bangsbo Museum. Huser det Jyske Modstandsmuseum, søfartssamlingen m.m. og er indrettet i en herregård med bygninger fra 1500-tallet. Ved museet findes dyrepark og botanisk have. Fra Bangsbo Museum findes stier gennem skoven op til Bangsbo Fort.

13 Bangsbo Fort Museum og Niels Juels Kanoner.

Fæstningsanlæg bygget af den tyske besættelsesmagt i 1940-45. Anlægget består af 69 forskellige typer bunkere samt 4 kanoner fra artilleriskibet Niels Juel. Museet er indrettet i en tidligere kommandobunker, som var beregnet til den tyske øverstkommanderende i Nordjylland under besættelsen 1940-45.

Publikums færdsel

Hunde skal føres i snor. Nogle få steder er hunde ikke tilladt, jf. skiltning. På enkelte dage kan strækninger være lukket på grund af jagt, skiltning herom skal respekteres og alternative ruter findes. Ligeledes skal kørsel i forbindelse med mark- og skovarbejde respekteres.

Telte må kun opstilles på særligt indrettede primitive lejrlpladser eller i de statskove, hvor fri telning er tilladt, se www.sns.dk. Båltænding er kun tilladt på særligt indrettede bålppladser. Rygning på naturarealer er ikke tilladt i perioden 1/3-31/10.

Hvis man vælger at forlade vandrestien, gælder naturbeskyttelseslovens almindelige regler for færdsel og ophold.

Tag hensyn til de mennesker, der ejer og lever af naturen. - Affald må naturligvis ikke smides i naturen. - Al færdsel sker på eget ansvar!